

I.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
No: 27 (Ekim 2002)

1990-1998 DÖNEMİ ALMANYA`NİN DİS POLİTİK A YÖNELİMLERİ

Hüseyin EMİROĞLU*

Abstract

Ever since the dawn of of the European state system, the countries of Europe and the World have faced two German questions. Now that the Cold War is over they must begin dealing with a third German question. The first German question was how to treat a weak and divided Germany. Some foreign leaders exploited this weakness to seize a strategic location at the center of Europe. The second German question was how to deal with a united and strong Germany. Then, the Germans were not dominated but dominating. Other states and peoples dreaded and all too often felt the awesome might of German arms. They distrusted the impenetrable and devious machinations of German diplomacy. Now there is a third and new German question. How should the world react to a united Germany? In the new era, the new German question and Germany`s principal foreign policy objektive since unification must be examined in the light of the past as well as the present. It must also be examined in the light of what the new Germany is now trying to achieve.

GİRİS

Bu çalışmada, iki Almanya`nin birlesmesinin temelinde yatan Alman idealizmi ve milliyetçiliginin tarihsel temellerine inilerek, bu unsurlarin 20.yüzyilin sonunda Almanlar`in siyasal egilimlerini nasıl etkilediği ve 21. yüzyıla hangi endiselere sürükleyeceği analiz edilmeye çalışilacaktır. İkinci Dünya Savasi sonrasi ikiye bölünmüş Almanya`nin üzerine konan sinirlamaların ortadan kaldırilmasında, iki Almanya`nin 1990 yılında yeniden birlesmesinde ve bugün Almanya`nin Avrupa Birliği`nin en önemli gücü olmasında etkili olan kısa, orta ve uzun dönemli dis politika stratejilerinin neler olduğunu belirginlestirilmeye/ortaya konmaya çalışilacaktır. Almanya`nin izlediği bu dis politika stratejilerinin, Avrupa Birliği`nin federal bir siyasal sistem modeli tarzında yapılanmasının bir uzantisi olarak siyasal bazda bütünlesme sürecinin daha hızlı gerçekleşmesine olan etkisi bağlamında ele alınacaktır. Ve sonuç olarak, siyasal bütünlesmenin daha ileri bir noktasına varmış bir Avrupa Birliği içinde Almanya`nin, uluslararası sistem bağlamında ne gibi yeni roller üstlenebileceği ifade edilmeye çalışilacaktır.

---

* Yrd.Doç.Dr., Kirikkale Üniversitesi , İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Uluslar arası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

Bu çerçevede, cevaplama çalisacagimiz sorular sunlar olacaktır: Gottfried Herder'in Volksgeist -yalnızca Alman halkinin ortak tarihsel deneyiminden kaynaklanan dil, adetler ve geleneksel varolus tarzi- düşüncesi 20.yüzyilin sonunda, Hitler'in bu kavrama verdigi anlama paralel olarak "Alman Ruhü" yeniden diriltilmeye mi çalisiliyor? Günümüzde tanik olduğumuz asiri milliyetçilikten kaynaklanan siddet olaylarini, Almanya'nin Avrupa'ya entegrasyon sorunu ve ayni zamanda kendisinin yeni kimlik bunalimini çözüme girisimi olarak mi degerlendirmek gerekiyor? Batili ve onun etkisinde kalmis üçüncü dünya ülkelerinde sol hep disaridan etkilenen ve yönlendirilen bir hareket olarak görülürken radikal sagciligin milletin içinden filizlenen bir hareket olarak görülmesi Almanya'da devlet ve halk bazinda hala ne denli kabul görmekte ve bu ülkenin iç ve dis politikasini nasil etkilemektedir? Bu zamana kadar Alman romantikleri karar ani geldiginde "rasyonel" yerine "nasyonal" olarak hareket etmislerdir. 20 yüzyilin sonunda ayni durum tekrar yasanacak mi? Almanya 21. yüzyilin basinda Amerika'nin karsisinda dengeleyici mi yoksa kendi siyasi idealleri ve ekonomik performansini kullanarak basat güç mü olacak? Yoksa çok kutuplu dünyada ekonomik entegrasyon hareketini gerçeklestiren bir ülkeler grubunun liderligini mi üstlenecek? Bu baglamda Almanya'nin Avrupa Birligi içerisindeki politikasi, NATO ve BAB ile iliskileri hangi temellere dayanacaktır? Almanya'nin Dogu Avrupa ve Balkanlar politikasi "Lebensraum"un yeniden canlanmasi anlamina mi gelmektedir?

A-) ALMAN MILLİYETÇİLİĞİ VE İDEALİZMİ

Alman kültürü ve tarihi esas itibariyle Fransızların Charlemagne Almanlar'ın ise Büyük Karl adıyla andıkları I. Karl (768-814) ile baslar. Devletini genişleterek tüm Cermen boylarini egemenligi altına almak isteyen I. Karl'in amacı Roma geleneklerini, Hıristiyanlık ruhunu ve Cermen menfaatlerini birlestirerek bir bütün oluşturmakti.

936 yılında birinci Alman İmparatorluğu'nun kurucusu olarak kabul edilen I. Heinrich'in ölümünden sonra, 962 yılında Büyük Otto Papa'dan taç giyerek "Kutsal Roma İmparatoru" unvanini aldı. Söz konusu siyasal yapı, 1806 tarihinde gerçekleşen Napoleon istilasina kadar varligini devam ettirecektir. 1200'lerin ilk çeyreginde Almanya'daki yedi Kurfürst seçici Kral Rudolf Von Habsburg'u kral seçti. Bu dönemde Almanya Prensler arasında bölünmüş olarak yönetiliyordu.

1453'de Sultan Mehmet tarafından İstanbul'un feth edilmesinden bir yıl önce, III. Friedrich 1452 yılında Roma'da Alman ulusunun Kutsal Roma İmparatorluğu tacini giyen son Alman İmparatoru oldu.

1500'lerin basinda Almanlar'ın pre-kapitalist döneme girmeleri ile belirli bir kesimin ekonomik refahi diğerlerinin yoksullasmasina neden olduğundan toplumda temel sosyo-ekonomik sorunların ortaya çıkmasına neden olması halki kendisini teselli edecek, fakat o dönemde toplumsal rehabilitasyon merkezi olarak gördüğü ancak, insanları tatmin etmekten uzak olan kiliseye yönelterek metafizik düşüncenin yolunu açti. Diğer uluslar yeni bir dünya keşfederken Almanlar yeni bir tanrı keşfetmeye çalışiyordu ya da en azından aksini keşfetmeye çalışiyordu. Bu dönemde Almanya yabancı kültürler karsisindan sadece edilgen bir 'alici' konumundaydi [Gökberk, 1997: 91].

İste bu gelişmeler Almanya'da temsilciligini Martin Luther'in yaptığı Reform Hareketini baslattı. Reformasyonu meydana getiren diğer sebepler ise Almanların artık Roma'dan yönetilmek istemeyisleri, kilisenin Alman kilisesi olması istekleri,

vergilerin büyük bölümünün Roma'ya gitmesine karşı tepkiler ve kilise devleti olmak istememektir.

Luther'in reformasyon hareketi ile Almanya'da imparator ile derebeyler arasındaki siyasi sorun derebey prenslerinin lehine sonuçlandı. Bunun anlamı Almanya'da merkezi yönetim olan imparatorluğun gelişmelere etkili olamayacağı tersine gelişmeleri derebey prenslerinin yönlendirdiydi.

1648 yılında biten 30 yıl savaşları ile temelden sarsılan Almanlar evrensel düşünce ve duygu ile ulusal duygular arasında bir ikilemi yaşadılar. Vestfalya Barisi ile sonuçlanan savaşlar dizisi, sosyo-ekonomik olarak harap olmuş bir orta Avrupa manzarası sergilerken, siyasal anlamda Almanya, irili ufaklı yüzlerce prensliklere ve şehir devletlerine bölünen bir ülke durumuna düştü [Lee, 1990: 110-116].

Topraklarını savaş yolu ile genişletmek isteyen Friedrich, Avrupa Uyumu dolayısıyla kendisine karşı oluşturulan ittifak sistemine karşı başlattığı savaşın büyük bir yenilgiyle sonuçlanmasıyla, büyük güçlere saldırarak ülkesini genişletemeyeceğini gördü.

I. Napoleon'un istilası sırasında siyasi olmayan Alman hareketinin özgürlük fikirleri ulusla ilişkilendirildi. Friedrich Schiller'in "Wilhelm Tell", Friedrich Hölderlin'in "Anavatan İçin Ölüm", Fichte'nin "Alman Ulusuna Söylevler" adlı eserleri bağımsızlık ve özgürlük üzerine yazılmış eserlerdir.

1815 Viyana Kongresi'nden sonra milliyetçilik duygusu uyanmıyordu. Romantizm fikirleri de milliyetçi halkçı bir renge büründü. Kongre'den sonra eski imparatorluğun yerine bağımsız devletlerden oluşan gevsek bir birlik ortaya çıktı. Yani "Alman Birliği" kuruldu. Bu birlik Metternich'in önderliğinde 39 devletin bir araya gelmesinden oluştu [Anderson, 1993: 183-184].

Goethe, Schiller ve Hegel gibi idealistlerin gayretlerinin 1848 devrimiyle sonuçsuz kalması üzerine değişen toplumsal koşullar ve gelişen teknoloji insanları gerçekçi olmaya zorlayınca Ludwig Feuerbach, Karl Marx ve Arthur Schopenhauer gibi filozoflar idealist modele tepki gösterdiler.

1848 devriminden sonra Almanya tekrar restorasyon devrimine girdi. Fakat bu kez durum 1815'dekinden farklıydı. Liberal güçler başarısız olmuşlardı ama ulusal birlik çabaları daha çok benimseniyordu. Birliği ne burjuva ne de prensler sağlayamamış olduğuna göre ekonomik ve diplomatik yollar denenecekti.

I. Wilhelm 1858'de yönetime geçtiğinde Otto Von Bismarck'i sansölye ilan etti. Bismarck'la birlikte Prusya'da liberaller büyük darbe yedi. Bismarck Alman birliğini sağlamak üzere gerekli dış destekleri sağlayarak 1864 yılında Avusturya'ya savaş ilan etti. Prusya ile Avusturya arasındaki güç mücadelesi bu savaş ile Prusya'nın lehine son buldu. Bu savaş sonucunda Sansölye Bismarck, Kral I. Wilhelm'in Avusturya'dan daha büyük tavizler alınması yolundaki tekliflerine hatıratında ifade ettiği şu cümlelerle karşı çıkmıştır: "(...) Yargıçlık yapmakla değil Alman politikasını idare etmekle mükellefiz; rekabet hissiyle Avusturya'nın bize karşı mücadelesi, bizim Avusturya'ya karşı olan mücadelemizden daha fazla cezaya müstahak değildir. Vazifemiz, Prusya Krallığı'nın önderliği altında Alman milletinin birliğini kurmak veya bu birliği hazırlamaktır" [Bismarck, 1991: 65]. Burada, önemli bir noktada 'Anschluss' diye ifade edilen ve Almanya ile Avusturya'nın birleşmesini öngören, 1938 yılında da Adolf Hitler tarafından gerçekleştirilen dış politika yaklaşımının Bismarck tarafından reddedilmesidir [Bismarck, 1991: 64].

Kuzey ve Güney Almanya devletlerini birlesme yolunda ikna eden Bismarck, Fransizlari 1871'de Sedan'da yenilgiye ugratmasindan sonra, 18 Ocak 1871'de I.Wilhelm'e Alman imparatoru olarak taç giydirdi [Bismarck, 1991: 178-179, Armaoglu, 1999: 326].

Bismarck Alman ulusal birliğini kurmakla hakli olarak övünse de konuya bir baska açidan yaklasildiginda Almanya'yi parçalamis da sayilabilir. Çünkü Bismarck'in kurdugu Alman "Reich"ında, halkinin çogu Alman olan Avusturya ve bagimsiz devletler olarak kalan ve Alman nüfusunun 1/6'ini olusturan öteki siyasal birimler yoktu. Dolayisiyla Almanya, 19. yüzyilin geriye kalan bölümünde ve 20. yüzyil basinda, bölünmüşlügünü yani "Alman ikiligini" tam anlami ile gideremedi. Bu is, bir baska ifadeyle tüm Almanlari 'bir tek devlet' içinde birlestirilmesi, Birinci Dünya Savasi'ndan sonra Adolf Hitler'in "ein Reich, ein Volk" söyleminde ifadesini bulacak ve onun tarafindan gerçekleştirilmeye çalışilacaktır.

Söz konusu dönemlerde günlük sorunlarla ugrasmaktansa tarihe yönelmek Almanlar'ın kolayina gidiyordu. Bu nedenle bu dönemde tarih bilimi gelisti, tarihsel araştırmalar yapıldi ve tarihsel romanlari yazilmasi moda oldu. Bu tür çalışmalari, Alman milliyetçiliginin güçlenmesinde önemli katkiları olmustur.

Bu sirada materyalizme karsi gelistirilen irkçilik Almanya'da büyük taraftar buldu. Irkçiligin kökeni aslında Fransa'daydi Gobineau'nun "İnsan Irkinin Farklıligi Üzerine Bir Deneme" adli eseri daha sonra Richard Wagner'in enistesesi İngiliz H. Stewest Chamberlain tarafindan "19. Yüzyilin Temelleri" adli eserde popüler hale getirildi. Buna göre, önemli olan kültürel basarilarin yüksek irkların becerisi oldugu bunlari özellikle Cermenlerin yasama geçirdigi belirtiliyordu. Esere göre düşünceyi belirten irkti (biyolojik materyalizm).

"Uzaklara hamle etmeliyiz, buna cesaret göstermeliyiz. Gücümüz bizi denizlere zorluyor, bugüne kadar bütün güneşlerin battigi yerde yeni bir dünyayı biliyoruz" diyen Nietzsche bunu gerçeklestirecek insanın "üstün insan" oldugunu belirtiyordu. Friedrich Schulz, 1845 tarihinde Almanlar'ın çıkarlarinin kolonilemede ve doguya dogru genislemeye yattigi tezini savunuyordu. Emperyalist anlamda dünya gücü olma arzusu sadece ekonomiye yön verenlerin gözünü degil bilim adamlarinin da gözünü karartmistı.

Almanya'nın dünya siyasal sistemini zorlayan gücünün dogasini, Alman düşünürlerinin, 'Büyük Almanya' sekinde ifade etmiş olduklari ideal düşünce yaninda, süreci hizlandiran bir etken olarak, Ibn Haldun'un 'tarihin kanunlari'ni arama çabasi çerçevesinde dillendirdigi, tarihsel süreç incelemelerinin de açıkça ortaya koyabilecegi bir ilke ile analiz etmek olasıdır: Büyüyen her güç bulundugu sistem içerisinde kendi büyüklüğü ile uyusan bir yer edinmek çabasına girer.

1871 yılında Alman birliğinin kurulmasini takip eden dönem içerisinde temel endüstriyel ürünler alanında çok büyük gelişmeler kaydeden Alman sanayisi iki temel sorunla karsilasmistir. Birincisi, sanayi ürünleri imalatındaki büyüme ile orantili bir hammadde saglanması. İkincisi de, pazar sorunu. Alman siyasal seçkinleri için, büyük sanayilesme hamlesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan bu iki sorunu asmanın da o günkü sartlar içinde tek bir çıkis yolu gözükmiştir: sömürgecilik politikasi izlemek. Sömürgecilik politikasi, o güne kadar paylasilmis bir dünya pastasinda büyük bir pay elde etme mücadelesini dogurmustur. Kimi zaman açık bazan da örtük olarak farklı boyutlarda devam eden bu mücadele, bir kivilcimla Birinci Dünya Savasi'nin patlak

vermesine neden oldu. Bu savasta Almanya'nın yenilmesi Almanlar'da milliyetçiliğin daha da kuvvetlenmesine sebep oldu.

Uluslararası sistemin Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmiş bir siyasal birimi olan Alman devleti ile Itilaf Devletleri arasındaki ilişkiler 1919 Versay Andlaşması'nın ağır hükümleri ile belirlenmiş/şekillendirilmiştir. Almanya'nın siyasal hayatı/gelismeleri açısından Birinci Dünya Savaşı sonrası süreci üç döneme ayırmak mümkündür: 1919-1933 arası birinci dönem, liberal bir anayasa ile desteklenmiş Weimar Cumhuriyeti dönemi. 1933-1942 arası ikinci dönem, Sansölye Adolf Hitler'in liderliğinde gerek Almanya'da gerekse Avrupa Kıtası'nda önemli gelişmelerin yaşandığı bir süreçtir. Bu süreci de kendi içinde üç safhaya ayırmak mümkündür: 1933-1935 arası birinci safha, Adolf Hitler'in Versay'ın sınırlamalarından kurtulmak amacıyla izlemiş olduğu politikalar dönemidir. Bu politikalar liderin, iç siyasal sistemde iktidarını sağlamlaştırmasına katkı sağladığı gibi, kendisine yönelik halk desteğinin genişlemesi sonucunu doğurmuştur. 1935-1938 arası ikinci safha, iç-dis politika etkileşiminin en yoğun yaşandığı bir dönemdir. "Ein Volk" "Ein Reich" söylemi bu etkileşimi ve uygulanan politikaları en iyi yansıtan bir slogandır. Son olarak 1939'da başlayıp 1942'ye kadar süren üçüncü safha, siyasal, askeri ve ekonomik olarak dünya liderliğine soyunan bir Almanya ve bu yolda onu başarıya götürecektir lider, Führer Adolf Hitler'in üstünlüğü dönemi. 1942-1945 arası son dönemde dünya, Almanya'nın ve Hitler'in düşüş ve çöküşüne tanık olacaktır. Almanya, Müttefik Kuvvetler'in işgali altındadır [Bkz. Armaoğlu, 1989: 361-406]. 1919'dan 1945 yılına kadar geçen süreç içerisinde farklı boyut ve yoğunlukta da olsa değişmeyen tek olgu, Alman milliyetçiliğinin politik eylemlerin arkasında hissedilen en büyük güç olmasıdır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya Müttefik kuvvetler tarafından doğu ve batı olarak fiilen ikiye bölünmüştür, Sovyetler'in 1948 Berlin Ablukası'nın ardından 1949 Ağustosunda Batı Almanya'da seçimler yapılmış, Eylülde Konrad Adenauer'in Hıristiyan Demokrat Hükümeti kurulmuştur. Avrupa siyasal haritasında Federal Almanya Cumhuriyeti'nin ortaya çıkışı ile yeni bir döneme girilmiştir. Sovyetler Birliği ise 7 Ekim 1949'da kendi işgal bölgesinde Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan ederek Alman dualizmini resmilestiriyordu [Sander, 1991: 196].

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'yi bölme konusunda yapılan planların önemli bir yanı Almanya'nın bölünmesinin tasarlanmış olduğu ise, öteki önemli yanı da Alman militarizmini ve genel olarak gericiliğini ortadan kaldırmayı hedef tutan ilkelerdir. Bu amaçla; demokratik ve barışçı bir yaşam için Alman toplum yapısının yeniden düzenlenmeli, bunun için de Alman fasizmi ve militarizminin ortadan kaldırılması, Nazi Partisi ve ona bağlı örgütlerin kapatılması, İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasında önemli rol oynayan Alman ekonomik tekellerinin kendi aralarında birleşmeleri önlenmelidir [Ataöv, 1985: 127].

Görüldüğü üzere, Federal Almanya'nın Batı Avrupa devletleri dış politikalarında özel bir konumu vardı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya Doğu-Batı gerginliğinin temel konusu olmuş ve bu açıdan hem güvenliğini sağlamak için bölünmüş durumunu sürdürmek, hem de gerginliğin azalması için gelecek bir birleşme konusunda belirli ödümler vermek durumunda kalmıştı. İste savastan sonra Federal Almanya'nın dış politikası, ancak bu temel ikilemin iyi bilinmesi ile açıklanabilir [Sander, 1991: 197-198].

Sansölye Konrad Adenauer, 14 yıllık yönetimi sırasında bu ikilemi çözmek için gerekli reformları yapmış, Almanya'yi Batı ile ve özellikle Fransa ile barıstırmıstı. Adenauer'in tüm çabası 'Avrupalılaşmış bir Almanya' yaratmak düşüncesine yöneliktir. Bu bağlamda Sovyet lideri Josef Stalin'in Doğu Berlin'in Batı Almanya'ya verilmesi karşılığında Almanya'nın 'tarafsız' kalması teklifi Adenauer tarafından kabul edilmemiştir. ABD yanlısı bir siyaset güden Adenauer, Batı Avrupa'nın birleşmesi ve AET'nin güçlenmesi için çaba sarfetmemiştir. Bu politikanın dogal bir sonucu olarak gelişen 'Hallstein Doktrini'ne göre Doğu Almanya'nın ayrı bir devlet olarak tanınmasını dostça olmayan bir davranış biçiminde kabul etmiş ve bu devleti tanıyan ülkelerle ilişkilerini kesmemiştir [Sander, 1991: 283].

Federal Almanya'da 1961'de Hallstein Doktrini'nin son bulmasından sonra, Schröder dış politikası içinde Doğu bloğuyla ve Demokratik Alman Cumhuriyeti'yle yüzeysel ilişkiler kurulmaya başlanmıştır. Fakat Federal Alman dış politikasında olumlu sonuçlar doğuracak değişiklik, 1966 Aralık ayında kurulan Büyük Koalisyon'da Willy Brandt'in dışişleri bakanı olması ile gerçekleşmiştir. Brandt, önce 'kuvvet', sonra 'yumuşama' yerine; önce 'yumuşama'ya uygun bir politika izlemeyi uygun bulmuştur. Brandt'in doğu politikasının (Ostpolitik) ana çizgileri; Moskova ile bir "diyalog" içine girilmesi, Doğu Avrupa devletleriyle ilişkileri normalleştirme ve nihayet, Demokratik Alman Cumhuriyeti'ni "esit bir ünite" olarak kabul etme yönünde olmuştur. Ayrıca Brandt, dünya barışı için Avrupa'nın ekonomik ve siyasal bütünleşmesini mutlaka gerekli görmüştür [The Report of US, 1985: 6-7].

1969'da Willy Brandt Federal Almanya'nın Başbakanı oldu ve bir yıl sonra Demokratik Almanya ile ilişki kurma girişimlerini başlattı. 1972 yılında iki Almanya arasında temel anlaşma imzalandı. Daha sonra SSCB, Çekoslovakya ve Demokratik Almanya ile saldırmazlık anlaşmaları imzalandı. Artık Federal Almanya İkinci Dünya Savaşı ile ortaya çıkan fiili durumu/gerçekleri kabul etmiş oluyordu [The Report of US, 1985: 7].

1985 yılında Sovyetler Birliği komünist partisi birinci sekreterliğine atanan Michael S. Gorbaçev 1986 yılında iktisadi reformlardan söz etmeye ve 1987'de bunları geniş olarak halka açıklamaya başladı. Toplumun çeşitli kesimlerinde yapılmasını öngördüğü değişimler için "yeniden yapılanma" (Prestroyka) ve "yönetimde açıklık" (Glasnost) kavramlarını ortaya attı.

Doğu bloğunun Batı ile iyi ilişkilere girmesi, bu ülkelerde bağımsız ve demokratik hükümetlerin kurulması sonucunda, Demokratik Alman yurttaşları Federal Almanya ile birleşmek için hükümetlerine yoğun baskı uygulamaya başladı. Bu baskılar sonucu Başbakan Erich Honecker istifa etti ve yeni hükümet 9 Kasım 1989'da sınırı açtı. İnsanlar "utanç duvarını" yıkmaya başladı.

1 Temmuz 1990'da para, ekonomik ve sosyal anlaşmalar yürürlüğe girdi. 16 Temmuz 1990'da SSCB iki Almanya'nın birleşmesini onayladı. 31 Ağustos 1990'da iki Almanya'nın birleşme antlaşması imzalandı. 12 Eylül 1990'da 2+4 müzakereleri yapıldı ve birleşen Almanya'ya tam bağımsızlık verildi [Armaoğlu, 1992: 158-161].

B-) İKİ ALMANYA'NIN BİRLEŞMESİ

Avrupa devlet sisteminin başlangıcından bu yana Avrupa ve dünya ülkeleri, iki kez Alman sorunu ile karşılaştılar. Savaşın bitmesiyle üçüncü ve farklı nitelikte bir Alman sorunu ortaya çıkmış bulunmaktadır.

İlk Alman Sorunu, bölünmüş ve zayıf bir Almanya'ya nasıl muamele edilecekti. İkinci Alman sorunu, birleşik ve güçlü bir Almanya ile nasıl bir ilişki kurulacaktı.

Simdi üçüncü ve yeni bir Alman sorunu vardır. Bu sorun, dünyanın, birleşmiş, demokratik, sorumlu, saldırgan olmayan fakat, güçlü ve etkili olan, kendi ülkesel çıkarlarını kararlılıkla takip eden bir Almanya'ya karşı reaksiyonun nasıl olması gerektiği üzerinde odaklanmıştır [Smyser, Winter 1994-95: 140].

Almanya, savaş sonrası üzerine konan diplomatik sınırlamaları azaltmanın bir yolu olarak Avrupa bütünleşmesini görmüştür. Çünkü, Nazi döneminin asirlikleri yüzünden, komşuları ile karşılaştırıldığında, Berlin'in özel statüsü ve yarı egemenliğinin bir sonucu olarak Almanya, dış politikadaki manevra alanını kaybetmiştir. Ancak Almanya dış politikası üzerine konan bu sınırlamaları aşmak amacıyla, savaş sonrası, ilk 'uluslarüstü bir bütünleşme' olan Avrupa Kömür ve Çelik Birliği'nin yaratılmasına öncülük ederek, Ruhr bölgesi üzerinde denetim sahibi olan Uluslararası Ruhr Otoritesi'nin yetkilerinin bu birliğe geçmesini sağlamış, böylece kömür ve çelik endüstrileri üzerindeki egemenliğini bir organizasyon içinde de olsa yeniden kurmuştur. Fransız-Alman ilişkilerinin ürettiği 1950 tarihli 'Schuman Planı'ndan bu yana geçen dönem boyunca Fransa, Federal Almanya'nın Avrupa diplomasisinde merkezi bir yer işgal etmiştir. Bütünleşme süreci boyunca Almanya'nın diplomatik kaynakları somut bir biçimde artış göstermiştir. Örneğin, Avrupa Topluluğu devletleri arasında dış politika alanındaki işbirliği, siyasi bir çüce için (Almanya kastediliyor) önemli bir çok taraflı araç olarak hizmet etmiştir. Federal Almanya'ya göre bütünleşme sürecinin bir diğer faydası, komşu devletlerin zamanla Almanya'nın söylemini algılamalarını arttırmasıdır. Uzun dönemde bu algılamalar, komşu devletlerin Alman birliğine karşı çıkmamalarına ve kabul etmelerine katkı sağlayacaktır [Bulmer, Peterson, 1996: 11].

Avrupa Birliği bütünleşme süreci, Almanya'nın dış politika alanında manevra alanını genişletmesine olanak tanıdığı gibi, savaş sonrası diplomasi aracıyla kendi kimliğini oluşturmaya çalışan Almanya'ya yönelik bu süreçte izlenen Avrupa politikasıyla, bu 'Avrupalılaşmış Almanya' kimliğinin yerleşmesine katkıda bulunulmuştur [Bulmer, Peterson, 1996: 11-12].

Almanya'nın Avrupalılaştırılması bir hedef ve Bonn'un Avrupa politikasının başarılması olarak görülmüştür. Amaç, Avrupalı komşuları tarafından kabul edilmekle uluslararası güveneyi sağlamaktır. Bunun için ulusal çıkarların sendirilmemesinden kaçınılacak ve egemen devletin tek taraflı diplomatik girişimleri Batı Alman diplomasisinde yer almayacaktır. Avrupa bütünleşmesi, sadece dış politika ve dış ekonomi politikasının amacını başarmanın bir kanalı değil, aynı zamanda Batı Almanya için, diplomasi çerçevesi olarak hizmet eden Avrupa, Atlantik ötesi ve global kurumlar ölçekli çok taraflı bir ilişkinin geliştirilmesinin önemli bir aracıdır [Bulmer, Paterson, 1996:10-11].

Almanya, Doğu Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu (NIS) üyesi devletlere karşı bu yoğun diplomatik ve ekonomik ilişkilerini sürdürürken, Rusya'ya özel bir itina göstermiştir. Sansölye Helmut Kohl, Doğu Avrupalılar'ın barış için NATO ortaklığına katılmalarını desteklerken, kendi kabinesi içinde bu ülkelere NATO'ya tam üyelik verilmesini isteyen tavsiyeleri veto etmiş ve Rusya'nın korkularına daima duyarlı kalmıştır [Ash, July/August 1994: 77-78]. Doğu Avrupa devletlerinin NATO üyeliği ancak 1997 yılına uzanan uzun pazarlıklar sonucu gerçekleşme sansi bulabilmıştır. Kohl, Rusya'nın yıllık G-7 zirvesine de davet edilmesini istemiştir. Bu konuda diğer devletlerin de gösterdiği olumlu yaklaşım neticesinde Rusya 1997 yılındaki G-7 zirvesine katılmıştır. Ancak Alman hükümeti, Rusya ile iyi ilişkiler

kurmaya devam ederken, onlardan gelen her türlü isteğe de boyun eğmemiştir. Bonn, Ruslar'ın Avrupa'nın savunması üzerinde artık Amerika'ya ihtiyaç olmadığı yolundaki imalarını dikkate almamış, Boris Yeltsin'in NATO'nun Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansına bağlanma isteğine, Rusya'nın Atlantik politikası üzerinde veto yetkisine sahip olacağından dolayı Amerika ile birlikte hareket ederek engel olmuştur [Smyser, Winter 1994-95: 140].

1998 yılında Almanya'da yapılacak olan seçimler Sansölye Kohl'e Bismarck'ın bu süresini asmak için en iyi fırsatı sunacaktır. Bir demokratik yönetimde, Helmut Kohl gibi bir liderin uzun süre iktidarda kalabilmesi, kısmen iç siyasal sistemde oluşmuş; Alman Modeli olarak adlandırılacak ve temeli büyük sosyal gruplar arasında uzlaşmayı teşvik eden, istikrara birinci derecede önem veren bir siyasal kültür sayesinde gerçekleşmiştir. Almanya, savaş sonrası ülkenin karşılaştığı birçok büyük zorlukları asacak niteliklere sahip Konrad Adenauer, Willy Brant ve son olarak Helmut Kohl gibi liderler çıkarabilmiştir. Savaş sonrası Almanya'nın AB içinde ve dünyada önemli bir ekonomik güç haline gelmesi bu liderlerin izlemiş oldukları iç ve dış politikalarla çok yakından ilintilidir. Adenauer'ün büyük başarısı, ülkesinin güvenli bir şekilde Batı dünyasındaki yerinin tespit edilmesidir. Adenauer'ün en temel iki politikası, Atlantik ekseninde Amerika ile yakın işbirliği kurmak ve Avrupa Birliği'nin gelişmesinin önemli itici güçlerinden birisi olan Fransa'nın lideri De Gaulle ile kurmuş olduğu büyük uzlaşidir. Willy Brant'ın izlemiş olduğu ve Ostpolitik olarak adlandırılan dış politikasının eksenini, Almanya'nın saldırgan olmadığını Doğu Avrupa ülkeleri ve Rusya tarafından algılanmasına dayanmaktadır. Brant'ın 1969-1974 arası Sansölye olarak görev yaptığı dönemde izlemiş olduğu bu dış politika, uluslararası konjonktürde 1989 yılında meydana gelen ani değişimler karşısında ülkesinin/siyasal seçkinlerinin hazırlıksız bir şekilde yakalanmasını önleyecek bir vasatın oluşmasına olanak tanımıştır. Helmut Kohl'un büyük başarısı ise, Adenauer'ün Batı ile ittifak uzlaşısına herhangi bir zarar vermeksizin Brant'ın birleşme amacının gerçekleştirilmesi olmuştur. Kohl soğuk savaş'ın tam olarak bitmediği ve nükleer füze/silahlanma yarışının devam ettiği dönemde NATO planlarını desteklemiş, Cruise ve Pershing füzelerinin Batı Almanya'ya yerleştirilmesine izin vermiştir. Nükleer füzeler karşısında izlemiş olduğu bu politikalar Kohl'ün popülaritesinin yok olmasına neden olacak büyük riskler taşımasına karşın o, Almanya'nın Batı'ya ve Avrupa Birliği'ne karşı olan yükümlülüklerine önem vermeyi tercih etmiştir [Smyser, Winter 1994-95: 152-157]. Bir anlamda Kohl populist politikalar izlememiş; siyasi geleceğini tehlikeye atabilecek dış politika kararlarını desteklemiştir. Ancak tarihsel süreç içinde, Kohl'ün selefleri gibi izlemiş olduğu bu politikalar, 1989 krizinde iki Almanya'nın birleşmesine karşı oluşabilecek cephenin itirazlarının ortadan kalkmasına hizmet etmiştir. Kohl, 1998 yılında yeniden seçilmesi durumunda izleyeceği iç ve özellikle dış politikalarla geçmişte sergilemiş olduğu devlet adamı kimliğini populist politikalarından uzak bir çizgide yeniden ortaya koyması durumunda dünya barışına hizmet edebileceği gibi ülkesini dünyanın en etkili ekonomik gücü olmasının yanında bir siyasal gücü konumuna da getirebilecekti. Ancak 1998 genel seçimini Gerhard Schröder'in kazanması Almanya'nın bu aşamaya kadar ortaya koymuş olduğumuz siyasal geleneğiyle de uyumludur. Kohl'ün seçimleri kazanmasının gerek Doğu Avrupa ülkelerinde gerekse Avrupa Birliği'nde birtakim endişeler doğurması olasıydı. Almanya'da Schröder'in kazanmasıyla, daha çok iç politika sorunları ile mesgul

olacak ve dis politikada daha 'yumusak' bir görünüme sahip olması olası Sosyal Demokrat bir lider profili ortaya çıkmıştır. Bu sonucun, birleşme sonrası sorunlarını ve uyum sürecini daha sağlıklı aşması noktasında, Almanya açısından önemli olduğunu düşünüyoruz. 1998 yılından bu yana geçen süreç boyunca Gerhard Schröder, Almanya'nın Sansölyesi olarak izlemiş olduğu iç ve dış politika ile Adenauer'in hedeflediği 'Avrupalılaşmış Almanya' tezini güçlendirmeye çalışmıştır [The Economist, October 26Th 1996: 23].

C-) BİRLEŞİK ALMANYA'NIN DİSPOLİTİKA YÖNELİMLERİ

Almanya, giriş kısmında da belirttiğimiz gibi büyük devlet havasına girmiş ve uluslararası alanda kendi müttefiklerini de sarsıtan davranışlarda bulunmuştur. Örneğin, 1990'ların sonunda Almanya'nın uluslararası alana hızlı çıkışı, Ortak Pazar, daha sonra Avrupa Topluluğu'ndaki rolü, Yugoslavya buhranındaki davranışları uluslararası alanda çok sayıda spekülasyonlara yol açmıştır. 1990'da Almanya Avrupa Topluluğu'nda çalışma dili olarak Almanca'nın da kullanılmasını istemiş ve buna gerekçe olarak Avusturya, İsviçre ve Almanya ile birlikte 100 milyon insanın Almanca konuştuğunu ileri sürmüştür. Almanya Avrupa Parlamentosu'nda yeni birleşme nedeniyle daha fazla üyelik istemiş ve çalışma dilinin Almanca olması gerektiğini açıklamıştır. Almanya'nın diğer bir hamlesi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde kendisine yer verilmesi, daimi üyelik ve veto hakkına sahip diğer büyük devletler gibi daimi üyelik-veto hakkı istemesi olmuştur [Ash, 1994: 78-79].

Almanya, Fransa ve İngiltere'nin Alman Birliğine daha ilimli yaklaşımları için, Avrupa Birliği'nin siyasi ve ekonomik birliğinin tamamlanmasına yönelik hareketin önemli bir parçası olan topluluğun daha fakir bölgelerine yardım yapılmasını içeren ekonomik yardımı arttırmakta kendi inisiyatifleriyle yükümlülük üstlenerek mali birlik konusunda da uzlaşmacı bir tavır sergilemiştir. Bu şekilde Almanya'nın Avrupa bütünlüğüne kavramına siki sikiya bağlı olduğunu göstermek istemiştir [Marsh, 1994: 8].

Bu durumu bir Macar ekonomisti şu şekilde yorumlamıştır: "Bati'nin daha uzun bir süre Alman hakimiyetinden korkması için herhangi bir sebep kalmamıştır. Doğu Almanlar problemi çözdüler." [Marsh, 1994:10]. Dış politika alanında da Birleşik Almanya'ya bağlanan ümitlerle ulusun bunları yerine getirebilme yeteneği arasındaki uçurum oldukça büyüktür. Ekonomi ve dış politika alanında varolan bu yetersizliklerin gelecek yıllarda anlaşmazlık potansiyelini arttırması olasıdır [Marsh, 1994:15].

Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra Almanya'nın birleşmesi, İngiltere'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan sistem içindeki pozisyonunda bir zayıflama meydana getirmiştir. Birleşme, İngiltere'nin soğuk savaş sonrası bir lider olarak Kıta Avrupası'ndaki rolünü çökertmiştir [Marsh, 1994: 16]. Almanya'nın yeniden birleşmesinin doğurduğu güçlükler (eski İngiliz Başbakanı) Margaret Thatcher'in halefinin hayatını da büyük oranda karmasıklaştırmıştır. Başbakan John Major'in izlemiş olduğu ekonomi politikaları Almanya'nın izlemiş olduğu faiz politikası sonucu başarısız olmuştur. İngiltere, Alman hakimiyetindeki bir Federal Avrupa'dan endişe duymakta ve Fransa ile Almanya'nın içinde bulunduğu, merkezdeki zengin ülkeler sınıfının dışında kalmaktan korkmaktadır [Marsh, 1994: 17].

40 yıllık bir süreyle birbirlerinden bağımsız olarak var olmuş iki ayrı Alman devleti bir araya gelirken M. Thatcher gibi, Fransa Başkanı F. Mitterrand da Kıta Avrupası'nda yeniden istikrarsızlığa dönüş konusunda duyarlılık göstermiştir. Ancak

Basbakan Major'un izlemis olduğu para politikasının basarisiz olması gibi Fransa'nin bu yönde izlemis olduğu politikalarda Bundesbank'in Avrupa parasi üzerindeki hakimiyetini onaylamaya hizmet etmistir [Marsh, 1994: 18].

Almanya'nin Avrupalilastirilmesi, Alman Sansölyesi Helmut Kohl'un konusmalarinda ve diplomasisinde ortaya koyduğu temel bir politik amaç olmustur. Almanya'nin yeniden Avrupalı kimligini öne çıkarmasinda, Avrupa devletlerinin süpheleri ve endiselerinin önemli bir rolü vardır. Gerçekten de Avrupa liderlerinin duyduğu bu endiseler çeşitli vesilelerle açık bir biçimde ifade edilmistir. Bu bağlamda, son olarak Lord Ridley çok açık biçimde, Fransa ve Polonya'daki politikacılar degisen ton ve kavramlarla endise ve süphelerini dile getirmislerdir. Almanya'nin bu görünümünün dogurduğu endiseler, Avrupa Birliği içinde Almanya'nin en önemli partneri olan Fransa'nin İngiltere'ye belli alanlarda yakinlasmasi sonucunu dogurmustur [Croft, 1996: 777-780].¹ Ancak Alman liderleri, Almanya'nin Avrupalı kimligi çerçevesinde güçlü bir Fransız-Alman ortaklik boyutunun yeniden güçlendirilmesine yönelik diplomatik çabalara öncelik vermişlerdir. Bu nokta, Avrupa Birliği'nin siyasal bütünlesme sürecinin hizlandirilmesi açısından çok önemlidir. Avrupa'nin siyasal bütünlesme sürecine sürekli olarak birçok konuda karsi çıkan İngiltere ile Fransa'nin yakinlasmasi, Birliğin federal bir yapıda bütünlesmesini arzulayan Almanya için bir endise nedenidir. Almanya'nin su an ki ve gelecekteki dis politika stratejisi, Birlik içindeki en yakın partneri olan Fransa ve diğer Avrupalı komsularinin süphe ve endiselerini gidermek üzerine yogunlasacaktır [Smyser, Winter 1994-1995: 151].

Eski Disisleri Bakani Hans D. Genscher, iki Almanya'nin birlesmesi sonucu Almanya'nin kendisine daha yakın olan Skandinav ve Dogu Avrupa ülkelerini tercih edebilecegi fikrine karsi Avrupa'da Almanya'nin yerine getirmesi gereken çok önemli bir rolü oldugunu bu rolün de Avrupa Topluluğu'nu güçlendirmek ve Avrupa Güvenligi ve Isbirliği Andlasmagini uygulamak oldugunu belirtmistir [Ash, 1994: 72].

19. yy'in birbirine rakip milliyetçiliklerine, düsman koalisyonlarına ve bir güç dengesinin barisi ayakta tutabileceğine yönelik yanilgilarina dogru tehlikeli bir geri dönüs olmaması için Topluluk ve NATO, dünya üzerinde yeni Avrupa'nin biçimlendirilmesinde gerekli temel direkler olarak kalmaktadır. Bu, yalnızca Avrupalı

¹ İngiltere ve Fransa arasında her yıl ortak bir zirve düzenlenmektedir. Bu bağlamda, 18 Kasım 1994 yılında toplanan zirve İngiliz-Fransız ilişkilerinde bir dönüm noktası olmustur. Baskan Mitterrand, müzakerelere hakim olan atmosferi, yıllardır bildiğim zirvelerin en iyisi seklinde tanımlamistir. İngiltere-Fransa arasındaki bu yakınlığı İngiliz Disisleri Bakani Douglas Hurd su sekilde tanımlamistir: "Çıkarları, görüşleri, dis dünyayla ilgili korku ve ümitleri Fransa ve İngiltere kadar birbirine benzeyen baska bir ülke yoktur." 1994 yılındaki zirvede Baskan Mitterrand ve Basbakan Major, 1996'da düzenlenecek IGC toplantısında birlikte hareket etmekte anlaşımlar, ayrıca iki ülke arasında Fransız-İngiliz Avrupa Hava Grubu'nun yaratilacagini ilan etmişlerdir. Avrupa Birliği'nin nükleer güce sahip olan bu iki ülkesi, nükleer silahlar konusunda ortak bir doktrin geliştirmek için iki yıldır yakın bir çalışma yürütmektedirler. Ancak tüm bu yakinlasmalara karsin AB'nde İngiltere Almanya'nin Fransa ile olan özel ortakliginin isgal ettiği yeri dolduramayacaktır. Çünkü, geçmisteki bir Fransız Disisleri Bakani Almanya ile olan özel ilişkilerini su sekilde ifade etmistir: "Kültürümüz ve tarihimiz tarafından Almanlarla birlikte çalışmamız takdir edilmistir." The Economist, November 26Th 1994, s.33-34.

bir Almanya ya da Almanlaşmış bir Avrupa ya da kendisi ve dünyanın kendisiyle ilişkideki her parçası tehlikelerle kaynayan bir Avrupa'dır [Lewis, 1993: 33].

D-) ALMANYA- FRANSA

40 yıldır Alman-Fransız ortaklığı Avrupa'nın ardındaki itici güçtür. Ancak Berlin duvarının yıkılmasından sonra geçen bes yıllık süreç içinde birçok gerginlik noktaları başgöstermiştir. Fransa, güçlü, iddialı, birleşik bir Almanya'nın karşısında ikincil bir konuma düştüğü korkusuna kapılmıştır. Doğu Avrupa'ya dönük bir Alman hakimiyeti korkusu yeniden ortaya çıkmıştır. Almanlar, Fransa'nın Birlik konusundaki suskunluktan, Doğu Avrupa ülkelerinin Avrupa Birliği'ne katılmasına karşı gösterdikleri şüpheye ve Avrupa'nın geleceği üzerine duydukları artan terettüden kızgınlık duymaktadırlar. Fransa, ulus devlet egemenliğinden vazgeçmenin imkansız olduğunu ileri sürmektedir [Bulmer, Paterson, 1996: 28-29].

Fransız-Alman ilişkisinin niteliği şartlara bağlı olarak, iki ülke dış politikasının etkinliğini arttırdığı gibi, sınırlayıcı rol de oynayabilmektedir. Fransız-Alman girişimleri Almanya kaynaklı yeni oluşumlar için kullanışlı bir kamufle aracı olarak hizmet etmiştir.

Almanya ile Fransa arasında ortaya çıkan bazı gerilim noktalarının İngiliz-Fransız yakınlaşmasına ivme kazandırması üzerine şu soru sorulmuştur: 'Fransa, Avrupa'da yeni bir partner mi buldu?'. Bu sorunun sorulmasına 1994 Kasım ayında yapılan İngiliz-Fransız zirvesinin iki ülke yakınlaşmasında bir dönüm noktası olmasından kaynaklanmaktadır. Başkan Mitterrand, 1994 yılında yapılan bu zirvede hakim olan havayı, "son yıllarda bildiklerimin en iyisi" şeklinde diyerek ortaya koymuştur. Dönemin İngiliz Disisleri Bakanı Douglas Hurd zirve sonuçlarını değerlendirirken, "çıkardığımız, amaçlarımız, görüşlerimiz, ümitlerimiz ve korkularımızın Fransa kadar yakın olduğu bir başka ülke yoktur" ifadelerini kullanmıştır' [The Economist, November 26th 1994:].

Fransız Devlet Başkanı Jaques Chirac, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Avrupa güvenliğini tehdit eden unsurların en büyüğünün ortadan kalktığını ileri sürerek Avrupa güvenliği üzerine Amerika'nın yükümlülüklerinden birçoğunu bırakması gerektiğini savunmaktadır. Fransa'nın hedefi Fransız politikasının etkili olduğu daha büyük bir Avrupa yaratmak amacına yöneliktir [Business Week/March 3, 1997, s. 23]. Diğer taraftan Fransa savunma politikasında her zamanki geleneksel çelişkisiyle, ABD'ye bağımlılığın kesilmesi konusunda istekli, ama ABD'nin Almanya'nın kontrol altında tutulmasına yardımcı olması konusunda da aynı ölçüde hevesli bir görünüm sergilemektedir [Lewis, 1993: 32].

Fransa, Almanya ile ayrıcalıklı ortaklığı hakkında İngiliz endiselerinin sürekli merkezinde olmuştur. Fakat Alman birliği Paris hükümetini politika yapımı için çok farklı bir çevreye getirmiştir. Savaş sonrası 4. ve 5. Cumhuriyetler döneminde Fransa, Avrupa Topluluğu içinde Fransız ve Alman ekonomik başarı ve siyasi çıkarlar arasında bir dengeyi sürdürmek için uğraşmıştır. Alman birliği, Avrupa dengesini bozmakla, Fransa'nın Kıta Avrupası'nda izlemekte olduğu denge politikalarını alt-üst etmiştir [Marsh, 1994: 17].

Almanya'nın Avrupa'da bir güç odacı olarak ortaya çıkmasının Fransa'yi korkuttuğu görülmektedir. Bu endiselerle Fransa birtakim girişimlerde bulunmuştur. Bunlardan ilki, Maastricht Anlaşması ile Almanya'nın Rusya ve Doğu Avrupa ülkelerinin yanından ayrılarak tekrar Batı Avrupa içine çekilmesi girişimidir. Fransa bu işi 1

Ocak 1993'te tek Avrupa pazarı yaratarak basarmıştır. Fransa'nın ikinci çabası, 1958'lerde yaptığı gibi Almanya ile ortak savunma sistematiğine gitmek olmuştur. Fransa'nın çabası sonucu ortaya çıkan yapı Avrupa Savunma Birliği'nin kurulması olmuştur. Bunu Fransa ve Almanya'nın ortak güç oluşturmaları izlemiştir.

Sorun farklı hızda ilerleyen iki Avrupa değil, farklı arzular taşıyan iki Avrupa sorunudur. Aralarında Fransa'nın da bulunduğu bazı Avrupa ülkelerinin halkları, Brüksel'deki Avrupa kurumlarının güçlerinin genişlemesinden endişe duymaktadırlar. Bu insanlar böyle bir genişlemenin hem geleneksel haklarını terk etmeleri anlamına geleceğini hem de karar alma merkezlerinin denetlenebilirliklerinin azalacağını düşünmektedir [Walery Giscard d'Estaing, 1993: 38].

Avrupa'da geçen sonbaharda ortaya çıkan kur krizi Bundesbank'ın Avrupa ilişkilerinde sahip olduğu merkezi rolü açıkça gösteriyordu. Avrupa ortak bir para birimi sistemine giderse, Bundesbank en önemli rolü üstlenecektir. Ancak Almanya'nın sanayi dünyasında, kültürde, askeri alanda ya da diğer önemli alanlarda bunun kadar önemli bir rolü yok. Bu bağlamda Almanya yarım bir hegomonik güçtür. Diğerleri üzerinde egemenlik kurma durumunda değil, ama aynı zamanda Avrupa'daki diğer güçlerden daha fazla etkili bir güçtür [Paul Kennedy, 1994: 41-42].

E-) ALMANYA- AVRUPA BİRLİĞİ

İngiltere, AB'nin kurumlarının güçlenmesinden önce doğu ve merkezi Avrupa'ya daha çok mali yardım yapılmasına taraftardır. Fransa, kendi tercihleri doğrultusunda AB'nin genişlemesine Almanya ile eşit bir şekilde karar verme mekanizmasında yer aldığı takdirde olumlu bakabileceğini ortaya koymuştur. Benelux ülkeleri genişleme konusunda Almanya'ya desteklemektedirler. İspanya genişleme konusunda kendi önceliklerini düşünmektedir. Avrupa ülkelerinden AB'nin sınırlarının doğruya doğru genişlemesine yönelik lehte ya da aleyhte yükselen söylemlere karşın, genişleme Almanya'nın Avrupa politikasının temelidir [Janning, January 1996: 34; Bulmer, Paterson: 29-31]. Avrupa'nın düşüncesine göre, kurallar öyle şekilde koyulmalı ki, Almanya'nın üstünlüğü hakimiyet kurması anlamına gelmesin. Ancak Avrupa'nın bütünleşmesinden yana kişilerin çoğu, Almanlar henüz ülkedeki sorunların yarattığı sakinlik içinde bunlarla ilgilenirken bir an önce harekete geçilmesi ve girişimlerde bulunulması gerektiği fikrindedir [Lewis, 1993: 32].

Birlik konusundaki bu güçlükler yetmezmiş gibi Avrupa bir de global ekonominin üç kişilik takımında -Kanada ve Meksika ile serbest bir ticaret bölgesi çerçevesinde birleşen ABD ile Japonya'nın yanında- kendi mesru yerini bulma mücadelesiyle karşı karşıyadır. Bu, teknolojik gelişmenin nüfuz alanı içinde kendi sahasını açmak için Avrupa'nın birleşmesi gerektiği anlamına geliyor [Hans Dietrich Genscher, 1993: 35].

F-) ALMANYA- DOĞU AVRUPA

Almanya'nın Doğu Avrupa üzerindeki çıkarları, soğuk savaş döneminden çok daha fazladır. Birleşik Almanya'nın politikası radikalizme sapsadan Batı Almanya'nın Doğu Avrupa'ya yönelik izlediği politikalarından farklı sonuçlar üretebilecektir. Çünkü birleşik Almanya'nın stratejik opsiyonları Batı Almanya'nın sahip olduğundan çok daha geniştir. Almanya, güvenliğinin askeri kavramlarla tanımlandığı soğuk savaş dönemindeki Batı dünyasının etkisiz bir üyesi olmaktan çıkmış, kendisini, olayları askeri bir güç olmaksızın da etki altında tutabileceği daha geniş bir dünyanın merkezinde bulmuştur [Smyser, Winter 1994-95: 142].

Birlesmeden bu yana Almanya'nin en temel dis politika hedefi, Dogu ve Bati'yi birbirine baglamaktır. Alman ticaret ve yardim delegasyonlari, bankacilari, yatirimcileri, kültürel degisim misyonlari ve turistleri Dogu Avrupa ve eski Sovyetler Birliği'nin yeni bagimsizligina kavusmus cumhuriyetlerinde çok aktif bir durumdadirlar [Smyser, Winter 1994-95: 145].

Benzer bir sonuç, yapici bir tartisma kapsaminda ileri sürülebilecek, 'uluslararası diplomasi modelleri devletin kimligini sekillendirir' önermesinden çıkarilabilir. Alman Federal Hükümeti ile yakin baglantilar kuran Dogu ve Merkezi Avrupa'nin yeni demokrasileri -ki Avrupa Birliği'ne katilma sürecinde Almanya'nin destegini aramaktadirlar-, daha kurnazca izlenecek bir politik çekisle daha fazla Merkezi Avrupa karakteri tasiyan bir kimlik olusturmaları da olasıdır. Böyle bir çekisin doguya dogru meydana gelebilecek bir genişleme ile gerçeklik kazanması ya da güçlenmesi olasıdır. Dogu'ya dogru yönelim, çatisma ve bölünmüş Almanya dönemi sinirlarinin ötesine geçemezse, soguk savasin bitmesinin Alman diplomasinin isletilmesi üzerindeki sinirlarin kaldırildigini söylemek zordur. Bu baglamda yeni sinirlamalar söz konusudur [Genscher, 1993: 19].

Almanya, çok farkli yapida bir güvenlik sorununa maruz kalmistir. Bu kapsamdaki riskler arasında, ekonomik göç, sinir geçme suçlari, siyasi açıdan istikrarsiz bölgelere yakin olma v.b. gibi unsurlar bulunmaktadır. Bu durum, içinde bulduklari ekonomik ve siyasi istikrarsizliklari asmak amacıyla Avrupa Birliği'ne üye olmak isteyen Merkezi ve Dogu Avrupa ülkelerinin gözünde Federal Almanya'yi üyeliklerini gerçeklestirmelerine destek olacak açık bir hedef haline getirmektedir. Ancak, federal hükümet için de önemli engellemeler söz konusudur. Fakat, Almanya'nin Merkezi ve Dogu Avrupa ülkeleri için bu tür bir sorumluluktan kaçması zor görünmektedir. Bu açıdan tek taraflı bir strateji ile bu tür bir sorumluluk üstlenilmesi olası gözükmemektedir. Avrupa Birliği içinde bir çözüm aramak Almanya'nin Orta Avrupa politikasının çok taraflı bir çerçevede inşa edilmesine hizmet edecektir [Smyser, Winter 1994-1995: 145-146].

Kohl ve sonrasında su an ki Alman Sansölyesi Gerhard Schröder, sürekli olarak Almanya'nin batıya ve demokratik uluslar topluluğuna ait oldugunu vurgulamaktadirlar. Kohl, kendi iktidar süresince, Hitler döneminde Almanya'nin askeri olarak denetiminde bulunan alanlardan askeri bakımdan uzak kalacaklarını ancak siyasi bakımdan uzak kalamayacaklarını ısrarla vurgulamistir. Siyasi baglamda koymus oldugu bu rezervden hareketle eski Yugoslavya'nin dagılması sürecini ve çatismaların yoğunlaşması egilimini hizlandiracak bir dis politika kararı olarak AB'den gelen bütün itirazlara karsin Hirvatistan'ın bagimsizligini tanımistir. 1991 yılında Körfez savasi sırasında Almanya, Amerika'nin askeri kuvvet bakımından yardım taleplerini anayasal gerekçeleri göstererek reddetmesine karsin, 1994 yılında Yüksek Mahkemenin yapmış oldugu yoruma uygun olarak, Dayton baris andlaşmalarının tamamlanmasına yardım etmek amacıyla olusturulacak askeri kuvvete yardım etmek konusunda olumlu tavrini sergilemiştir. Sergilenen bu tavrın gelecekte Almanya'nin dis politikasının belirlenmesinde ne denli önemli oldugu/olacağı açıktır [The Economist, October 26Th 1996: 15].

G-) ALMANYA-AMERIKA BIRLESİK DEVLETLERİ

Kita Avrupası'nda tüm bu gelişmeler meydana gelirken; Almanya izlemiş oldugu politikalarla Avrupa'ya yeni bir şekil verirken -Fransız dis politika yaklaşımları/söylemlerinde sık sık dile getirildiği üzere- ABD'yi hiçbir zaman

unutmamıştır. Çünkü, 20. yüzyıl Avrupa tarihinin ortaya koyduğu en önemli derslerden birisi: Avrupa istikrarı için ABD'nin gerekli olmasıdır. ABD stratejik bağlantısı Almanya'nın güvenliği için öncelikli bir konudur [Smyser, Winter 1994-95: 152].

Almanya'nın tarihsel gelişim süreci boyunca, büyük bir kitasal gücün varlığından duyduğu sıkıntı, geleneksel bir sorun olarak varolmuştur. Çok sayıda ülke ile komşu olması, komşu ya da komşularına karşı duymus olduğu güvenlik endisesi daha güçlü bir Almanya yaratma düşüncesini beslemiştir; daha güçlü bir Almanya ise ironik bir şekilde daha fazla izole bir duruma itilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu anlamda, İkinci Dünya Savaşı sonrası uzak bir deniz gücü olan ABD ile ittifak, bu güvenlik çıkmazının asılmasında önemli rol oynamıştır. Bu çerçevede, soğuk savaş boyunca ABD güvenlik semsiyesi Almanya'nın güvenliği için hayati önem taşımıştır [Schlotter, 1985: 223, Smyser, Winter 1994-95: 153].

Almanya birliğini sağladıktan sonra Avrupa'ya yeniden şekillendirme girişimlerine karşılık, Atlantik ötesi bağlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Bu çerçevede 1994 yılında Fransa Devlet Başkanı Mitterrand'ın yeni bir Avrupa ordusu kurulması teklifi Başbakan Kohl tarafından reddedilmiştir; BAB'ın ancak, NATO'nun bir kolu olabileceği ve ayrı bir ordu yapılmasına gidilmemesi gerektiği konusunda ısrar etmiştir. Almanya'nın bu yakınlığına karşın ABD, sürekli bir ikilem yaşamakta, Almanya ile ilişkilerini nasıl şekillendireceği konusunda karar verme ihtiyacını duymaktadır. Kıta Avrupası'nda çok güçlü bir Almanya'nın ABD çıkarlarını zedeleyeceği düşünülmektedir [Smyser, Winter 1994-95: 155].

Gerçekten de Alman-Amerikan dostluğu soğuk savaş döneminde Batı ittifakinin en önemli dayanağı iken, bugün pek çok alanda büyük gerginlik yaşanmaktadır. Bu gerginliklerden en önemlisi de İran ile olan ilişkilerin nasıl düzenlenmesi/olması gerektiği üzerinde yoğunlaşmaktadır. ABD, İran'i diplomatik olarak yalnızlaştırmak, ekonomik olarak da sınırlamak istemesine karşın, Almanya bu ülke ile çok yoğun ekonomik işbirliği içerisinde. Alman dış politikacıları, İran'i yalnızlaştırmak yerine uluslararası sisteme entegre etmek gerektiğini, bu yaklaşımın bölge istikrarına ve dünya barışına daha büyük katkı sağlayacağını ileri sürmektedirler. Aynı zamanda Alman liderleri ABD'nin İran'a yönelik dış politikasını belirleyen söylemlerin ikiyüzlü bir yaklaşımı barındırdığını ifade etmektedirler. Bu bağlamda Çin, Kuzey Kore'ye nükleer teknoloji açısından yardım etmesi ve yoğun insan hakları ihlallerine rağmen, ABD ile büyük bir ticari ilişki içerisinde. İki ülke arasında dış politika eksenli gibi algılanabilecek bu ilişki aslında, ekonomik savaşımın bir parçası olmaktan öte bir şey değildir. Çünkü ekonomik güç, siyasal gücün temelini oluşturmaktadır. Gelecekte Almanya-ABD ilişkilerinde belirleyici faktör olarak, 'güvenlik' boyutundan daha çok 'ekonomik rekabet' boyutunun öne çıkması daha kuvvetli bir olasılıktır [Lane, November/December 1995: 77-79, 82, 84, 87, 89].

H-) NEO- MİLLİYETÇİLİK

İki Almanya'nın birleşmesi, Doğu Alman halkının büyük bir çoğunluğu tarafından büyük bir arzuyla istenmişti. Berlin duvarının yıkılmasından sonra 16 milyon Doğu Alman vatandaşı baskından kurtulmuş, ancak yeni bir bağımlılık şekline maruz kalmıştır. Çünkü birleşik Alman hükümeti birliğe yeni katılan beş yeni federal devlete yıllık 150 milyar mark aktarmaya başlamıştır. Bu durum batıda yaşamakta olan 63 milyon daha yüksek hayat standardına sahip Alman vatandaşını, özellikle de işçi sınıfını gittikçe artan bir rahatsızlığa yöneltmiştir [Shlaes, September/October 1994:

111-117]. Almanya'nın batısından doğusuna akan ve Batı Almanlar'ın gelirlerinde önemli kesintilere neden olmasına karşın, varolan hoşnutsuzlukta iki taraf arasında bir simetri vardır. 1993 yılında yapılan bir kamu oyu yoklamasına göre batıdaki Almanlar'ın sadece beste biri, doğudakilerin de onda biri Elbe boyunca ulusal birliktelik ruhu içinde bulunmaktan hoşnutlardır [Marsh, 1994: 7].

Birleşme sonrası bir anlamda yeniden doğmuş; birleşme öncesine göre daha büyük potansiyellere sahip olan Almanya, dünyadaki yeni konumunu ve içsel gerginliklerini düzenlemek denemelerinde birçok rahatsızlığı içinde barındırmaktadır. Buna karşılık Avrupalı hükümetler de bilmektedirler ki, sağlıklı bir Almanya olmazsa sağlıklı bir Avrupa olmayacaktır [Marsh, 1994: 4].

Kapalı kültürleri nedeniyle daha milliyetçi bir yapı gösteren Doğu Alman gençleri ıssızlıklarının intikamını ülkede bulunan yabancı işçilerden almaya başlamışlar ve Hitler dönemi Alman kültürünün birtakım baskın eğilimleri yeniden canlanma sürecine girmiştir. Avrupa'da asiri akımların güçlenmesi, insan haklarının doğduğu yer, demokrasinin besigi sayılan bu alanda Avrupalılar'ın ancak refahları yerinde olduğu zaman demokrasi ve insan haklarına önem verdikleri Normanlar zamanındaki saldırgan kültürlerine ilk ekonomik sıkıntıda geri dönebilecekleri şüphesini uyandırmıştır.

İki Almanya'nın birleşmesinden sonra ortaya çıkan asiri milliyetçi hareketleri kimileri gelecek için önemli bir tehlike olarak değerlendirirken kimileri de geçiş sürecinin bir yansıması olarak görmektedir.

İkinci görüşü savunanlara göre, yirminci yüzyılın sonunda Almanya artık bir "Volk'un ideal ulusu" değil, çok kültürlü bir toplumdur. Dolayısıyla, günümüzde tanık olduğumuz olaylar, Almanya'nın yalnızca Avrupa entegrasyonu meselesini değil, kendisinin yeni kimlik sorununu çözme girişimidir. Batı Almanya'daki münferit olaylara kamuoyu sınırlı bir sempati göstermektedir. Diğer taraftan otoriter bir politik kültürde yetişmiş demokratik hoşgörüden uzak Doğu Avrupa insanının demokrasi anlayışı geçiş sürecini güçleştiren önemli bir unsurdur. Onlara göre demokrasinin anlamı "Yabancıları istemiyoruz" diyebilmeleridir [Bendit, 1993: 6].

Aslında bugün Alman sığınan en önemli sorunlarından biri, faşizmi yeniden yorumlamaya çalışan birkaç tarihçi dışında, entelektüel dünyada önemli temsilcilerinin olmamasıdır. Bunlar boşlukta birtakım seslerdir. Sağ, entelektüel kültüre sahip değildir [Enzenberger, 1993:12]. Dünya, bugün Almanya'da olanların bir tekrarı olduğu görüşünde. Bizce, bu tamamen değişen bir dünyanın gereklerine kendini uydurmaya çalışan bir ülkenin tepkileridir [Duve, 1993:17].

Sosyalizmin sona ermesi, ardından Almanya'nın birleşmesiyle Almanya'da bir boşluk ortaya çıktı. Artık kapitalizmin karşısında hiçbir düşman kalmamıştı; Sol ideolojilerin gözden düşmesinin hemen akabinde, kapitalizme en sert eleştirilerin yöneltilmesi görevini asiri sağ üstlendi. Birleşik bir Almanya'yi kapsayan ulusal bir kimlik hiçbir zaman varılmamış da, surası açık ki, Almanya bugün bir kimlik bunalımının sancılarını çekmektedir [Müller, 1993: 18].

SONUÇ

Sonuç olarak yeni Alman Politikasını Disisleri Bakanı Klaus Kinkel Dünya İç Politikası (Weltinnenpolitik) olarak değerlendirmektedir. Bu politikaya göre Almanya, insan hakları, özgürlük ve self-determinasyon gibi politikalarla uğraşmaktadır.

Almanya'nin gerek birlesmeden sonra ortaya çikan ekonomik sorunlari gerekse de birlesmenin sosyalizasyonunu saglama sürecinde karsilastigi irkçi gelismeler nedeniyle oldukça zor günler yasamis olmasi büyük bir hizla baslayan Alman dis politikasinin hatalar yapmasina ve bunun sonucu olarak sakinlesip duraklamasına neden olmuştur.

Almanya istikrarli bir dis politika izlemek için öncelikle ekonomik ve sosyal sorunlarini halletmek zorundadir. Baslangiç olarak, su anda zaten tüm diger post modern topluluklar gibi, çok kültürlülük ve demokrasinin zorlu mücadelesini vermek zorunda olan göçmen bir toplum oldugunu kabul etmelidir [Bendit, 1993: 9]. Kültürler arasinda bir diyalog elbette olmalidir, ancak bu diyalog, herkesin farklı bir dil konustugu ve kimsenin birbirini anlamadigi çok kültürlü bir birlikteligin bir parçasi seklinde gerçeklesmemelidir [Syberberg, 1993: 28]. Eski Alman Cumhurbaskani Richard Von Weizsacker'in; "Weimar, Naziler'in sayisi kısa sürede çok arttigi için degil, demokratlarin sayisi çok uzun bir süre çok az kaldigi için yıkildi. Böyle bir durumun tekrarlanmasına izin veremeyiz" ifadesi Alman iç politikasinin temel felsefesini olusturmalıdır [Weizsacker, 1993: 10].

Diger taraftan dis politika alanında Alman etkisinin yapisi geçmisten çok farklı olacaktır. Almanya, geçmiste oldugu sekilde askeri olarak hakimiyet kuramayacaktır fakat, siyasi ve özellikle ekonomik etkisini kullanacaktır. Daha genis bir Avrupa sistemi yaratmak ve etkili kilmak için Alman hükümetleri, Almanya'nin bu süreçteki rolünü kabul etmeleri için diger Avrupa devletlerini ikna etmelidir. Tek bir devletin çikarlarına hizmet eden hiçbir sistem Avrupa'da islemeyecektir. Almanya, geçmiste oldugundan daha fazla Alman bir Avrupa yaratamayacaktır. Sadece daha genis bir Avrupa için katalizör olabilecektir [Smyser, Winter 1994-95: 150].

Bölünmenin ortadan kaldırilmasiyla Almanya, İkinci Dünya Savasi'nin en uzun mirasini yok etmistir. Fakat Almanya'nin normal bir Avrupalı ulus olmasi ümitlerinin gerçeklesmesi zor bir olasilik olarak gözükmetedir. Çünkü Almanya bugünün yüklerinden daha çok geçmisen yükleriyle kusatilmistir. Almanya, savas sonrası ihracata dönük bir kalkinma programi uygulamisti, ancak birçok önemli endüstri sektöründe rekabet alanında büyük zorluklarla karsilasmaktadır. Almanya'nin diger Avrupa ülkelerinden daha fazla komsusu vardır. Almanya, Avrupa dengesine tekrar bir tehdit olusturursa, tehlikenin Alman gücünden degil Alman zayıfligidan ortaya çikmasi kuvvetle muhtemeldir. İçe dönük bir Almanya, Avrupa dengesi için daha büyük bir tehlikedir [Marsh, 1994: 20].

Soguk Savas'in sona ermesiyle ve daha sonra Almanya'nin birlesmesiyle birlikte, Almanya'nin mevcut baglarından kurtularak yeni bir güce ulasmasi ve yeni bir rol için ugrasmasi genel olarak Avrupa güçlerinin geleneksel Avrupa güç politikalarıyla, Avrupa barisinin zararına, ugrasacağı bir geçmisse dönüş olarak tahmin edilmistir. Ancak gerek Avrupa'da ki güç dengelerinin belirsizligi gerekse de Almanya'nin geçmisten aldığı dersler bu düşünceyi zayıflatmaktadır.

Almanya içinde bulunduğu sorunlardan dolayı kendisine çizilen misyonlari gerçeklestirmeye ne gücü yeterli ne de kendisini buna hazır hissetmektedir. Almanya ulusal çikarlarini gerçeklestirmek için öncelikle çevresinde güvenli ve kendisine karsi koalisyonların olusturulamayacağı bir denetimli bölge olusturmak zorundadir. Bu politikayı gerçeklestirmek için bir taraftan Avrupa bütünlesmesini destekleyecek - ki Dogu Avrupa'nin Bati'ya entegrasyonu da bu sekilde saglanacaktır- diger taraftan da Amerika'nin Avrupa'daki gücünü NATO araciligi ile saglamlastirmek. Bu iki

yapılanma arasındaki çatışmalardan kaynaklanan sorunların çözümü Almanya'nın en temel dış politikası olacaktır.

Sonuç itibarıyla Almanya, uzun dönemli dış politika hedeflerini gerçekleştirmek için öncelikle birleşmeden kaynaklanan sosyo-ekonomik sorunlarını demokratik teamüller çerçevesinde çözmek zorundadır. Aksi takdirde uluslararası arenadaki siyasal yönelimlerinin ahlaki altyapısını diğer devletlere izah etmekte ve mesruiyetini benimsetmekte güçlük çekecektir.

Avrupa Birliği'nin ağırlıklı bir üyesi sıfatıyla da uluslararası alanda önemli bir konumu olan Almanya'nın, bu gücünü tarihsel birikimlerinden aldığı gerçeğini, Almanya'nın dış politika yönelimlerini çözümleme ve değerlendirme çabasında, altı çizilmesi gerekli bir husus olarak vurgulamak gerekir. Bu bağlamda sorumluluğunun ve gücünün bilincinde olan Alman hükümeti/hükümetleri, tarihsel misyonlarını 20. yüzyılın gerçekleriyle bağdaştırdığı takdirde, 21. yüzyılda gerek ekonomik gerekse siyasal anlamda önemli bir güç olarak uluslararası arenadaki yerini alacaktır.

Kısaca; Almanya'nın geleceği, Almanlar'ın geçmisidir.

KAYNAKLAR

- “European Union-Single -Currency-Minded”, The Economist, December 23rd 1995-January 5TH 1996.
- “Germany and the Union-One Europe, up to a point”, The Economist, September 14TH 1996.
- “No Strength No Glory”, Business Week/March 3, 1997.
- “Who will run for Germany's top job” The Economist, February 21ST 1998.
- ANDERSON, M. S., The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919, London: Longman, 1993.
- ARMAOGLU, Fahir, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914, Ankara: TTK Yayını, 1999.
- ARMAOGLU, Fahir, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980, Ankara: İS Bankası Kültür Yayınları, 1989.
- ARMAOGLU, Fahir, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1990, Cilt II: 1980-1990, Ankara: TC İS Bankası Kültür yayınları.
- ASH, Timothy Garton, “Germany's Choice”, Foreign Affairs, Volume 73 No.4, July-August 1994.

- ATAÖV, Türkkaya, İkinci Dünya Savası, Birinci Baskı, Ankara: Birey-Toplum Yayınları, 1985.
- BENDIT, Daniel Conh, "Vatanımız Babil: Çok Kültürlülük ve Demokrasi Mücadelesi", NPQ, 6/1993.
- BISMARCK, Otto von, Düşünceler ve Hatıralar, Çev: Nijad Akipek, II. Cilt, İstanbul: MEB Yayınları, 1991.
- BULMER, Simon and PETERSON, William E., "Germany In the European Union: gentle giant or emergent leader?", International Affairs 72, I (1996).
- CALVOCORESSI, Peter, World Politics Since 1945, 7th Edition, London: Longman, 1996.
- COWEN, Regina, "West Germany", (Defence Policy-Making, A Comparative Analysis, Edited by John Fenske), Leicester University Press, 1988.
- CROFT, Stuart, "European Integration, nuclear deterrence and Franco-British nuclear cooperation", International Affairs 72, 4 (1996).
- DUVE, Freimut, "Almanya ve Değişim Kasırgası", NPQ, 6/1993.
- ENZENBERGER, Hans Magnus, "Yeraltındaki Vatanımız İçin Blues", NPQ, 6/1993.
- "Europe's heavyweight", The Economist, October 26TH 1996.
- Foreign Affairs and National Defence Division, Congressional Research Service,
- GENSCHER, Hans Dietrich, NPQ; "Almanya Nereye Gidiyor", 6/1993.
- "Is the enduring Helmut Kohl a statesman or just a politician?", The Economist, October 26Th 1996.
- GISCARD D'ESTAING, Walery, NPQ, 6/1993.
- GÖKBERK, Macit, Kant ile Herder'in Tarih Anlayışları, İstanbul: Yapı Kredi yayınları, 1997.
- JANNING, Josef, "A German Europe-a European Germany? On the debate over Germany's foreign policy", International Affairs 72: I, January 1996.
- LANE, Charles, "Germany's New Ostpolitik", Foreign Affairs, Volume 74 No.6, November-December 1995.
- LEE, Stephen J., Aspects of European History 1494-1789, Second Edition, London: Routledge, 1990.
- LEWIS, Flora, "Almanya Nereye Gidiyor", NPQ, 6/1993.
- Library of Congress, "The Germany Question Forty Years After Yalta" (The Report of US), Washington: US Government Printing Office, 1985.
- MARSH, David, "Germany and Europe-Crisis of Unity", London, 1994.
- MCNEILL, William H., West-A History of Human Community, Chicago: Chicago University Press, 1963.
- MÜLLER, Heinner, "Almanya'nın Kimlik Bunalımı", NPQ, 6/1993.
- KENNEDY, Paul, Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri, Çev: Birtane Karanakçı, 5. Baskı, Ankara: TC İş Bankası Kültür Yayınları, 1994.

- SANDER, Oral, Siyasi Tarih 1918-1990, 2. Baski, Ankara: Imge Kitabevi Yayinlari, 1991.
- SCHLOTTER, Peter, "Military Policy and External Security" (Policy and Politics in the Federal Republic of Germany, Edited by Klaus von Beyme and Manfred g. Schmidt), German Political Science Association, Deutschland, 1985.
- SHLAES, Amity, "Germany's Chained Economy", Foreign Affairs, Volume 73 No.5, September-October 1994.
- SMYSER, W.R., "Dateline Berlin: Germany's New Vision", Foreign Policy, Winter 1994-95, Number 97.
- SYBERBERG, "Hans Jürgen, Alman Ruhü: Modern Tabu", NPQ, 6/1993.
- The Economist, November 26Th 1994.
- The Economist, November 26th 1994.
- WEIZSACKER, Richard Von, "Bethoven'in ÜlkesindeYabancılar", NPQ, 6/1993.